

บทที่ 4

การถ่ายทอดลีลาและท่วงท่าของการแต่ง

ลีลาและท่วงท่าของการแต่ง (style) คือการเลือกสรรรูปแบบการประพันธ์ให้เหมาะสมแก่เนื้อความของเรื่อง หรือการเลือกใช้ถ้อยคำภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผู้แต่ง งานเขียนแต่ละเล่มจะมีลีลาการเขียนที่แตกต่างกันซึ่งทำให้งานเขียนชิ้นนั้นมีลักษณะพิเศษจากงานเขียนชิ้นอื่นๆ นวนิยายเรื่องนี้มีท่วงท่าของการเขียนที่เด่นชัด ดังต่อไปนี้

1. การกล่าวซ้ำความเดิมด้วยประโยคใหม่

ผู้แต่งมักจะกล่าวซ้ำความเดิมด้วยการเรียบเรียงถ้อยคำในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยใช้ประโยคที่ซับซ้อนขึ้น หรือใช้ความเปรียบต่างๆ ในการสร้างภาพพจน์ เพื่อเน้นย้ำลักษณะเด่นบางประการของตัวละคร โดยเฉพาะปอม เป็นต้น

ความบริสุทธิ์ไร้เดียงสาของปอมเป็นสิ่งที่ถูกกล่าวซ้ำเสมอทั้งโดยตรงไปตรงมาและเปรียบเทียบ ดังเช่นตัวอย่างแรกผู้แต่งใช้คำว่า “innocence” เพื่อบรรยายว่าปอมกับแม่ของเธอต่างก็ไร้เดียงสาจนไม่รู้ว่าความจริงเป็นเช่นไร ปอมไม่รู้ว่าแม่ของเธอทำอาชีพที่น่ารังเกียจ และยังให้ความเคารพต่อ “คุณผู้ชาย” ในเมืองตามที่แม่ของเธอพูดให้ฟัง

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

D'abord elles avaient le privilège, Pomme et sa mère, de cette sorte d'innocence qui ne cache pas la réalité, mais la rend au contraire si transparente que le regard manque à s'y arrêter. (p.12)

บทแปล

อย่างแรก ปอมกับแม่พวกเธอมีเอกลักษณ์จากความใสซื่อไร้เดียงสาที่ไม่ได้ทำให้พวกเธอมองไม่เห็นความเป็นจริง ตรงกันข้าม กลับทำให้ความจริงนั้นโปร่งใสเสียจนสายตามองผ่านเลยไป (หน้า 13)

ตัวอย่างต่อมา ผู้แต่งใช้คำว่า “innocence” อีกครั้งและเพิ่มการเปรียบเทียบแบบอุปมาว่าปอมโงิบรีสุทธีราวกับต้นน้ำที่มีพลังซ่อนอยู่ เมื่อมองจากสายตามารีแลน

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

Là où elle voyait, là où se trouvait effectivement l'innocence et comme un bruit de source tout à coup dans la foule du métro, il pouvait y avoir une force cachée, insupportablement étrangère à Marylène. (p.34)

บทแปล

ณ จุดที่เธอเห็น ณ จุดที่**ความบริสุทธิ์ไร้เดียงสาได้ปรากฏขึ้น** ราวกับว่าจู่ๆ ก็**เกิดมีเสียงของต้นน้ำ**ท่ามกลางฝูงชนในสถานีรถไฟใต้ดิน ซึ่งน่าจะมีพลังอย่างหนึ่งซ่อนอยู่ และพลังนี้ก็แตกต่างจากมารีแลนเสียจนเธอรับไม่ได้ (หน้า 35)

นอกจากนี้เรายังพบคำอื่นที่มีความหมายเดียวกับ innocence เช่นในตัวอย่างต่อไปนี้ ผู้แต่งเลือกใช้คำว่า “candeur” และใช้ความเปรียบเทียบอุปลักษณ์ว่าเป็นจิตใจใสซื่อบริสุทธิ์ที่ไหลมาหยุดต่อหยุด หาที่เปรียบไม่ได้ และใสซื่อเสียจนที่มที่อ ไม่รู้จักคิดระแวงระวังเหมือนคนทั่วไป

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

L'ailleurs de Pomme, c'était l'infini coulant goutte à goutte, en chaque nouvelle candeur de cette âme vraiment incommensurable à toute autre, à ne connaître aucune de ces prudences mesquines qu'on appelle intelligence, esprit. (p.76)

บทแปล

ส่วนปอมดูแปลกแยกจากคนอื่นก็เพราะเธอมี**จิตใจใสซื่อที่ไหลมาใหม่หยุดต่อหยุดไม่ขาดสาย** ซึ่งหาใดเปรียบมิได้ อีกทั้งเธอยังไม่เคยรู้จักระแวงระวังอย่างที่เรารวบรวมกันว่า ความฉลาดและปฏิภาณ (หน้า 77)

ความบริสุทธิ์ไร้เดียงสาตัวเองที่ทำให้ปอมดูงดงาม ผู้เล่ากล่าวถึงความงามของปอมบ่อยครั้ง แต่ครั้งก็จะเปรียบเทียบแตกต่างกันไป เช่นตัวอย่างแรกผู้แต่งพูดถึงความงามของปอมที่ไม่เจิดจรัสไม่มีประกาย

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

Et le jeune homme avait découvert peut-être ce qui faisait la beauté secrète et sans rayonnement de Pomme. (p.94)

บทแปล

บางทีชายหนุ่มอาจค้นพบสิ่งที่ทำให้ปอมมีความงามอันลึลับไม่มีประกายแล้วก็เป็นได้ (หน้า 95)

ผู้เล่ากล่าวถึง La beauté ซ้ำอีกครั้ง แต่เปลี่ยนคำคุณศัพท์ที่ใช้ขยายเป็น soudaine et non délibérée ซึ่งแปลว่า ทันทีทันใดและไม่ได้ตั้งใจ ทั้งยังยกระดับความงามว่าเป็นดังบทเพลงซิมโฟนีที่ปอมได้ฟังอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

La beauté soudaine et non délibérée qui émanait de Pomme à ses tâches quotidiennes, lorsqu'elle lavait, qu'elle préparait à dîner, empreinte de la simple majesté de son geste de « Dentellière », était du même au-delà, sans doute, qu'une symphonie de Mahler. (p.94)

บทแปล

ความงามในตัวปอมที่เกิดขึ้นทันทีทันใดอย่างไม่ตั้งใจ ในขณะที่เธอทำกิจวัตรประจำวัน ล้างจาน หรือเตรียมอาหารเย็นนั้นเป็นพิมพ์เดียวกันกับท่าทางเรียบง่ายของ “หญิงถักลูกไม้” ซึ่งอาจเป็นลีลาพาฝันทำนองเดียวกันกับบทเพลงซิมโฟนีของมาเลอร์ (หน้า 95)

ผู้เล่ายังบรรยายอีกว่าปอมเป็นรูปปั้นเล็กๆ ที่ถูกฝังลิ้ม และมีความงามที่ตกทอดมาจากอดีต

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

La beauté de Pomme était celle d'une existence antérieure, oubliée, différée sous les débris de mille vies misérables, (...) (p.114)

บทแปล

ความงามของปอมเป็นความงามที่ตกยุค ถูกลิ้ม และซ่อนอยู่ใต้ซากสิ่งมีชีวิตที่น่าเวทนานับร้อยพัน (...) (หน้า 115)

เป็นที่น่าสังเกตว่าความงามของปอมค่อนข้างแปลกประหลาดเมื่อเทียบกับคนทั่วไป นั่นเพราะว่าปอมแปลกแยกจากคนอื่นๆ เหมือนอยู่ในอีกโลกหนึ่งที่ไกลแสนไกล เช่นในตัวอย่างต่อไปนี้ ผู้เล่าต้องการสื่อว่า เมื่อปอมไม่ได้ทำกิริยาท่าทางใดๆ เธอก็จะไม่มีตัวตน ซึ่งทำให้เรารู้สึกราวกับว่าเธออยู่ในโลกอื่น

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

C'est à n'être rien, ou presque rien, peut-être, qu'elle évoque si fort une sorte d'au-delà, d'infini. (p.96)

บทแปล

เธอไม่เป็นอะไรเลยหรือแทบจะไม่ได้เป็นอะไรเลยซึ่งบางครั้งก็ช่างชวนให้นึกถึงอะไรที่คล้ายกับโลกหน้า โลกที่ไม่มีจุดสิ้นสุด (หน้า 97)

ยิ่งไปกว่านั้น ในมุมมองของเฮมเมอร์ เขาพยายามคิดว่าปอมอาจจะมีค่าในทีใดสักแห่งอันไกลโพ้น แต่แล้วก็เลิกหาเหตุผลมายืนยันกับตัวเองว่าเธออาจมีค่าไปในที่สุด

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

Il ne cherchait plus à s'assurer qu'elle était précieuse quelque part en un séjour lointain. (p.98)

บทแปล

เขาเลิกพยายามหาเหตุผลมาทำให้ตัวเองมั่นใจอีกต่อไปแล้วว่าเธออาจจะมีค่าในที่
ใดสักแห่งอันไกลโพ้น (หน้า 99)

และกล่าวซ้ำอีกครั้งในบทสุดท้ายถึงโลกอันไกลโพ้นที่เธอติดอยู่และไม่เคยจากไป
ไหน ซึ่งโลกนั้นก็คือโลกที่เธอแปลกแยกจากคนอื่นนั่นเอง

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

Simplement elle était étrangère, autre, prisonnière, non de l'hôpital, non de sa « maladie », mais de la région lointaine où elle n'avait jamais cessé d'être. (p.160)

บทแปล

เธอก็แค่เป็นคนแปลกหน้า เป็นคนอื่น เป็นนักโทษ แต่ไม่ได้เป็นนักโทษของ
โรงพยาบาล หรือของ "โรคภัย" แต่เป็นนักโทษของโลกอันไกลโพ้นซึ่งเธออยู่ ณ ที่นั่นตลอดเวลา
(หน้า 161)

ความซ้ำที่เกิดขึ้นทำให้เรามองเห็นลักษณะของปอมได้กระจ่างชัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น
ความงาม ความบริสุทธิ์ และความแปลกแยก ซึ่งถูกนำเสนอจากมุมมองต่างๆ กัน ทั้งมุมมองของ
ผู้เล่า มาริแลน และเอมเมอรี แต่ทุกครั้งผู้อ่านก็จะได้รับรายละเอียดหรือข้อมูลเพิ่มเติมขึ้นทีละน้อย
ผ่านไวยากรณ์การเปรียบเทียบที่ผู้แต่งเลือกสรรมาใช้ ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบที่เราไม่ค่อยได้พบ
เจอนัก แต่ก็ทำให้เราเข้าใจลักษณะที่ไม่เหมือนใครของตัวละคร และเมื่อเราเข้าใจลีลาการแต่งที่
เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเรื่องนี้แล้วก็จะทำให้เราสามารถจับเนื้อความของเรื่อง ตลอดจนแปลโดย
เก็บรักษาลีลาดังกล่าวกวไปได้

2. การใช้คำแสดงความไม่แน่ใจหรือไม่เฉพาะเจาะจง

ผู้เล่ามักแสดงความลังเลที่จะชี้ชัดให้เราเห็นอยู่ตลอดเวลาโดยใช้คำว่า peut-être, sans doute, quelque chose de, une sorte de, une espèce de เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

Peut-être une espèce de beauté malgré la jupe à mi-cuisse, le pull-over trop étroit. (p.24)

บทแปล

บางทีอาจเป็นความงามรูปแบบหนึ่ง แม้ว่าเธอจะใส่กระโปรงสั้นเหนือเข่ากับเสื้อสเวตเตอร์คับตัว (หน้า 25)

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

(...), d'en finir sans doute avec l'incertitude de son sentiment, avec cette sorte de remords ou de soupçon de ne pas savoir qui était Pomme, qui elle aurait été pour lui. (p.98)

บทแปล

(...) เพื่อที่บางทีจะได้เลิกสงสัยในความรู้สึกของตัวเองเสียที จะได้เลิกรู้สึกทำนองว่าผิดหรือข้องใจที่ไม่รู้ว่าปอมเป็นคนอย่างไร และจะเป็นคนอย่างไรสำหรับเขากันแน่ (หน้า 99)

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

(...) elle aurait déposé de son âme, quelque chose d'infiniment simple, au bout de ses doigts ; moins qu'une rosée, une pure transparence. (p.76)

บทแปล

และเมื่อนั้นเธอก็จะดึง**บางสิ่งที่แสนเรียบง่าย**จากจิตวิญญาณผ่านสู่ปลายนิ้ว ซึ่ง เป็นสิ่งที่เล็กจิ๋วยิ่งกว่าหยดน้ำค้าง เป็นความใสบริสุทธิ์อย่างแท้จริง (หน้า 77)

คำเหล่านี้จะทำให้ความหมายเบาลง ผู้แปลจึงต้องพยายามรักษาน้ำหนักคำที่ เปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อยนี้ไว้ ซึ่งในภาษาไทยเราไม่ค่อยใช้วิธีการเขียนในลักษณะนี้ เพราะจะทำให้ ผู้อ่านสะดุดเป็นช่วงๆ และรู้สึกเหมือนถูกตึงจ้วงหวะให้อ่านช้าลง รวากับว่าผู้เล่าเองก็ไม่มั่นใจหรือ รู้สึกว่าอธิบายยาก ซึ่งขัดกับขนบนิยมที่ผู้เล่าจะต้องรู้ในทุกๆ เรื่อง

3. การใช้ Mode Conditionnel passé

เพื่อสมมุติสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ในอดีต หรือเป็นสิ่งที่ไม่มีทางเป็นจริงได้ เช่นการที่ผู้เล่า สมมุติภาพของมารีแลนในโรงละครโอเปร่า การนึกฝันของมารีแลนว่าจะได้พักในโรงแรมใหญ่ และ การสมมุติงานแต่งงานของปอมในความคิดของแม่ปอม ตามตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

Elle aurait chuchoté des choses d'esprit de derrière un éventail, des jumelles de nacre à la main, dans sa loge de l'Opéra. Elle aurait eu les cheveux bruns séparés en deux bandeaux par le milieu. (...) (p.30)

บทแปล

เธอ**อาจจะกำลังกระซิบกระซาบ**แสดงภูมิอยู่ข้างหลังพัดพลาจถือกล้องส่องทางไกลประดับมุกในห้องที่นั่งชั้นพิเศษของโรงละครโอเปร่า เธอ**คงจะมี**ผมสีน้ำตาลแสดกกลาง (...) (หน้า 31)

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

Mais ç'aurait dû être au Grand Hôtel. Elle aurait fait promener par le portier sa meute de pékinois. Elle aurait prit le petit déjeuner dans une chemise de nuit en batiste. Elle aurait perdu de l'argent au baccara, elle aurait reçu chaque jour des gerbes de roses envoyées par des inconnus. (p.62)

บทแปล

แต่น่าจะได้พักอยู่ในโรงแรมแกรนด์ โฮเทลมากกว่า เธอจะได้ให้พนักงานขนกระเป๋าลงผู้ส่งพัสดุไปรษณีย์ของเธอไปเดินเล่น จะได้ทานอาหารเช้า ในชุดนอนผ้าลินินเนื้อละเอียด จะเสียเงิน กับการเล่นไพ่บาคาร่า และจะมี คนที่เธอไม่รู้จักส่งช่อดอกกุหลาบมาให้ไม่วินแต่ละวัน (หน้า 63)

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

Et ç'aurait pu être ça, le mariage de Pomme :

Ç'aurait été dans son village, dans le Nord, qu'elle n'aurait jamais du quitter. (p.138)

บทแปล

และงานแต่งงานของปอมก็น่าจะเป็นดังนี้

งานนี้จะจัดขึ้นในหมู่บ้านของเธอในเขตทางตอนเหนือซึ่งเธอไม่น่าจากมาเลย

(หน้า 139)

ทั้งสามตัวอย่างนี้เป็นการสมมุติในสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นจริง ผู้เล่ามักแทรกเหตุการณ์ในห้วงความคิดคำนึงของตัวละครเข้ามาในระหว่างการเล่าเรื่อง โดยเฉพาะตัวอย่างที่ 3 ผู้เล่าได้พาเราหลุดเข้าไปในงานแต่งงานแบบชาวบ้านซึ่งมีความยาวเกือบสองหน้ากระดาษ ดังนั้นเราจึงต้องสังเกตและระวังการใช้ภาษานี้เป็นอย่างยิ่ง เพื่อแยกแยะและเข้าใจว่าเป็นการสมมุติ ความคิดฝัน ไม่ใช่ส่วนของท้องเรื่องที่ดำเนินอยู่ ครั้นเมื่อแปลปัญหา ก็คือในภาษาไทยเราไม่มีมาลาเดียวกันกับ

ฝรั่งเศสที่จะสื่อความได้เท่ากับต้นฉบับ ดังนั้นจึงต้องอาศัยบริบทโดยรอบ และอาจเพิ่มคำว่า “คงจะ” หรือ “น่าจะ” เพื่อให้ทราบว่าเรื่องราวไม่ได้เป็นจริงตามนั้น

4. การใช้ภาพพจน์โวหาร (figures de style)

เป็นการสร้างมโนภาพที่แจ่มชัดและลึกซึ้งในใจของผู้อ่าน ผู้แปลจำเป็นต้องจำแนกภาพพจน์แต่ละประเภทว่าผู้แต่งต้องการเปรียบเทียบอะไร อย่างไร และเพราะเหตุใด จากนั้นก็พิจารณาว่าภาพพจน์นั้นๆ สร้างผลกระทบอย่างไร และในขั้นตอนการแปลก็พิจารณาว่าจะถ่ายทอดอย่างไรให้คงทั้งความหมายและความเปรียบเทียบที่สร้างผลกระทบได้เท่าเทียมกับต้นฉบับมากที่สุด โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมชาติในภาษาไทยควบคู่ไปด้วย ในนวนิยายเรื่องนี้มีการใช้ภาพพจน์ต่างๆ ดังต่อไปนี้

4.1 อุปลักษณ์ (métaphore)

คือภาพพจน์เปรียบเทียบที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบมากล่าวถึงทันทีโดยไม่มีคำเชื่อมโยง หรือบางครั้งอาจมีคำว่า เป็น หรือ คือ

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

“Elle était cette fois-là comme les autres le sujet d'un de ces tableaux de genre où la composition, l'anecdote suscitent leur modèle comme enchâssé dans son geste. Cette manière qu'elle avait, par exemple, de pincer entre ses lèvres les épingles à cheveux quand elle refaisait son chignon! Elle était Lingère, Porteuse d'eau, ou Dentellière.” (p.8, 10)

บทแปล

ครั้งนี้ก็เหมือนกับครั้งอื่นๆ เธอกลายเป็นตัวเอกของภาพเขียนสะท้อนวิถีชีวิตภาพหนึ่งซึ่งองค์ประกอบและเนื้อหาของภาพได้ส่งให้นางแบบในภาพมีชีวิตราวกับว่าเป็นหนึ่งเดียวกันกับท่าทางนั้นๆ เช่น ท่าทางที่เธอใช้ริมฝีปากคืบป็นปากผมตอนรวบผมเกล้ามวยใหม่ เธอเป็นได้ทั้ง หญิงรีดผ้า หญิงแบกคนโทน้ำ หรือหญิงถักลูกไม้ (หน้า 9, 11)

ในที่นี้ ผู้แต่งเปรียบว่าปอมเป็นหญิงถักลูกไม้ในภาพ “La Dentellière” ในขณะที่เธอ ถักลูกไม้ และไม่ว่าปอมจะทำงานหรือกิริยาใดๆ เธอก็จะกลมกลืนกับงานที่ทำราวกับว่าเธอได้ กลายเป็นตัวเอกของภาพเขียนใดภาพเขียนหนึ่ง ทั้งยังสามารถเป็นหญิงรีดผ้าหรือหญิงแบกคนโท น้ำในภาพเขียนนั้นๆ อีกด้วย สังเกตว่า Lingère Porteuse d'eau และ Dentellière ต่างขึ้นต้นด้วย ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งสิ้น ซึ่งหมายถึงชื่อเฉพาะ เพราะผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านนึกไปถึงชื่อภาพเขียนแต่ละ ภาพ ซึ่งตัวเอกในภาพมีชื่อเดียวกันกับภาพ ภาพ Lingère และ Porteuse d'eau นั้นมีปรากฏอยู่ หลายภาพ แต่ไม่ได้เป็นผลงานชิ้นสำคัญของจิตรกรคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ผู้แต่งยกขึ้นมาเพื่อ เทียบเคียงกับ La Dentellière ของ Vermeer ด้วยเหตุว่าเป็นผู้หญิงที่มีลักษณะแบบเดียวกัน

นอกจากนี้คำว่า La Dentellière ยังเป็นชื่อเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้อีกด้วย สังเกตว่า ในเรื่องนี้ปอมไม่ได้มีอาชีพเป็นหญิงถักลูกไม้แต่อย่างใด แต่เราสามารถเปรียบปอมเป็นหญิงสาว ในภาพเขียนหรือเป็นหญิงที่มีอาชีพถักลูกไม้จริงๆ ก็ได้

ในภาพหญิงถักลูกไม้ “ลา ดองแตลลิแยร์” นั้น สังเกตได้ว่านางในภาพมีคุณลักษณะ ต่างๆ ที่คล้ายคลึงกับปอม ไม่ว่าจะเป็นความอวบอ้วน สบส่น สงบนิ่ง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับงาน ที่ทำ มีเอกภาพและความสงบสุขภายใน

อนึ่ง อาชีพหญิงถักลูกไม้ก็มีนัยยะเปรียบเทียบกับเช่นกัน อาชีพนี้เป็นแรงงานฝีมือที่ ต่ำต้อย แสดงภาพผู้หญิงในศตวรรษที่ 19 ที่เป็นชนชั้นแรงงาน การศึกษาน้อย สงบเส็งี่ยมเจียมตัว ซึ่งตรงกับลักษณะของปอมทุกประการ

เมื่อพิจารณาแล้ว ผู้แปลจึงเลือกแปลชื่อเรื่องว่า “หญิงถักลูกไม้” ซึ่งผู้อ่านบทแปล อาจจะไม่ทราบว่าเป็นชื่อของภาพเขียน แต่ถึงกระนั้นใจความสำคัญที่ผู้แต่งต้องการเปรียบก็คือ ลักษณะแบบหญิงถักลูกไม้ของปอมมากกว่า

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

Elles et leur petite maison au bord de la route faisaient un bras mort de l'existence, la lumière silencieuse d'une fenêtre juste à côté de l'écluse où d'autres existences s'affairaient à passer. (p.10)

บทแปล

พวกเธอกับบ้านหลังเล็กริมทางหลวงเป็นทางน้ำที่หยุดนิ่ง และเป็นแสงไฟเงียบ
เหงาของหน้าต่างบานหนึ่งที่อยู่ใกล้กับประตูน้ำซึ่งมีผู้คนพลุกพล่านผ่านไปมา (หน้า 11)

จากตัวอย่างนี้ ผู้แต่งต้องการสื่อว่าปอมกับแม็งเฉยและไม่มีอะไรเกิดขึ้นในบ้านหลัง
เล็กริมทางหลวงที่พวกเธออาศัยอยู่เลย ในภาษาฝรั่งเศสมีสำนวน “un bras mort de la rivière”
ซึ่งหมายถึงคูกน้ำเก่าที่ไม่มีกระแสไหลอีกต่อไปแล้ว ผู้แปลเลือกใช้คำว่า “ทางน้ำ” ซึ่งหมายถึง
ทางที่น้ำไหล แต่ในที่นี้น้ำกลับหยุดนิ่ง นอกจากนี้ผู้เขียนยังเปรียบอีกว่าพวกเธอเป็นเหมือนแสงไฟ
ที่ไม่มีเสียง หมายถึง มีชีวิตแต่ไม่มีชีวา และเปรียบว่าพวกเธออาศัยอยู่ในบ้านหลังหนึ่งที่ตั้งอยู่
ใกล้ๆ กับประตูน้ำซึ่งมีผู้คนพลุกพล่าน แต่ทุกคนก็ล้วนเดินผ่านเลยไปโดยไม่มีใครหยุดสนใจพวก
เธอเลยสักนิด

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

Celui qui la considérait ne pouvait pas se rendre compte que c'était lui, et
son propre regard, le principal maillon, mais encore manquant, de cette si parfaite,
inentamable clôture. (p.28)

บทแปล

แต่ผู้ชายคนที่มองเธอนั้นไม่อาจตระหนักว่าตัวเขาและสายตาของเขานั้นเองที่เป็น
กลไกสำคัญที่เธอยังขาดอยู่ซึ่งจะทำให้เธอเป็นผู้หญิงเต็มตัวอย่างสมบูรณ์ (หน้า 29)

ผู้แต่งเปรียบผู้ชายที่มองปอมเป็น “โซ่ข้อกลาง” ที่จะมาคล้อง “รั้วที่ปิดสนิท” ซึ่งก็คือ
ปอม ความหมายก็คือปอมยังเป็นสาวพรหมจรรย์ ซึ่งในสายตาผู้เล่าถือว่ายังไม่เป็นผู้หญิงเต็มตัว
เพราะเธอยังขาดสิ่งสำคัญซึ่งก็คือผู้ชายนั่นเอง ประโยคนี้ ผู้แปลเลือกที่จะเก็บความมากกว่าที่จะ
รักษาคำตามต้นฉบับเพราะจะสื่อความกับผู้อ่านคนไทยได้มากกว่า ผู้แปลจึงเลือกใช้คำว่า “กลไก
สำคัญ” ซึ่งมีความหมายเทียบเท่า “โซ่ข้อกลาง” ซึ่งปัจจุบันมีผู้นำมาใช้ไปในอีกความหมายหนึ่งใน
ทำนองว่าเป็นตัวเชื่อมที่ทำให้เกิดความสมานฉันท์

4.2 อุปมา (comparaison)

คือภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกันโดยมีคำเชื่อมโยง เช่น ดุจ ดัง ปาน ราว
ประหนึ่ง เพียง เทียม เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

Là où elle voyait, là où se trouvait effectivement l'innocence et comme un bruit de source tout à coup dans la foule du métro, il pouvait y avoir une force cachée, insupportablement étrangère à Marylène. (p.34)

บทแปล

ณ จุดที่เธอเห็น ณ จุดที่ความบริสุทธิ์ไร้เดียงสาได้ปรากฏขึ้น ราวกับว่าจู่ๆ ก็เกิดมีเสียงของต้นน้ำท่ามกลางฝูงชนในสถานีรถไฟใต้ดิน ซึ่งน่าจะมีพลังอย่างหนึ่งซ่อนอยู่ และพลังนี้ก็แตกต่างจากมารีแลนเสียจนเธอรับไม่ได้ (หน้า 35)

ในที่นี้ ผู้แต่งเปรียบพอมเป็นดังต้นน้ำอันบริสุทธิ์ที่มีพลังซ่อนอยู่ และมารีแลนก็ได้ยินเสียงนั้นท่ามกลางผู้คนมากมายในสถานีรถไฟใต้ดิน

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

Elle était fascinée par le soleil et par les propos lubriques des deux femmes qui l'immobilisaient comme une main appuyée sur son ventre. (p.46)

บทแปล

เธอติดใจแสงแดดและเรื่องราวบหาวามของผู้หญิงทั้งสองซึ่งตรึงเธอเอาไว้ราวกับมีมือมาลูบไล้ท้องน้อยของเธอ (หน้า 47)

ตัวอย่างนี้ ส่วนที่ขีดเส้นใต้สามารถแปลตรงตัวได้ว่า “...ราวกับมีมือมากดที่ท้องของเธอไว้” ซึ่งก็เข้ากับบริบทที่ว่าพอมไม่สามารถขยับตัวได้ แต่จริงๆ แล้ว หากย้อนขึ้นไปดูบริบทก่อน

หน้าจะเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้ปอมไม่สามารถขยับเขยื้อนได้เป็นเพราะคำพูดกระซิบกระซาบในเรื่องวามหวมของมารีแลนกับเพื่อนสาวจนทำให้เธอรู้สึกวามหวิวไปด้วย ดังนั้น “ห้อง” ในที่นี้จึงมีนัยยะสื่อถึง “อวัยวะเพศ” และความรู้สึกทางเพศที่เกิดขึ้นนั้นก็จะเป็นความรู้สึกที่เหมือนกับว่ามีมือมาลูบไล่อวัยวะเพศของเธอนั่นเอง ผู้แปลรักษานัยยะดังกล่าวโดยใช้คำเลียนว่า “ห้องน้อย” ซึ่งสามารถสื่อไปถึงอวัยวะเพศได้

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

Or la substance dont Pomme était faite, aussi précieuse la devinât-on, se révélait d'une opacité sans défaut, comme un bijou dont la perfection eût été de n'avoir point d'éclat. (p.94)

บทแปล

ทว่ามวลสารที่ประกอบสร้างขึ้นมาเป็นปอมซึ่งเราคาดเดาไปว่าเป็นสิ่งมีค่านี้กลับมีลักษณะทึบแสงอย่างสนิทประดุจอัญมณีนั่งงดงามไร้ที่ติได้ด้วยเพราะความไม่มีประกาย (หน้า 95)

ข้างต้นนี้เป็นการเปรียบว่าปอมทึบแสงเหมือนกับอัญมณีที่ไม่มีประกาย ซึ่งค่อนข้างแปลกประหลาด เพราะอัญมณีที่สมบูรณ์แบบจะต้องมีประกายแวววาว แต่ในที่นี้ผู้แต่งบรรยายว่าปอมเป็นเหมือนสารที่ถอดรหัสไม่ออก แต่เป็นสิ่งมีค่า ดังนั้นจึงเปรียบเทียบปอมเป็นอัญมณีซึ่งมีค่าแต่กลับทึบแสงไม่เปล่งประกาย ผู้อ่านอาจจะสะดุดคิดเช่นเดียวกับผู้แปลว่าทำไมจึงเขียนเช่นนี้ ซึ่งเท่ากับว่าผู้แปลรักษาผลกระทบได้ตรงตามต้นฉบับ

4.3 บุคลาธิษฐาน (personnification)

คือภาพพจน์ที่เกิดจากการเปรียบเทียบโดยนำสิ่งไม่มีชีวิตหรือมีชีวิต แต่ไม่ใช่คนมากล่าวถึงราวกับเป็นคน

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

Mais ils souffrent d'une souffrance qui ne se connaît pas, qui ne s'arrête jamais sur elle-même. (p.18)

บทแปล

ที่จริงแล้วพวกเขาก็เป็นทุกข์ แต่ความทุกข์นั้นไม่ทำตัวให้เป็นที่รู้จักและไม่เคยที่จะพินิจมองตัวเอง (หน้า 19)

ในที่นี้ ผู้แต่งให้ความทุกข์มีชีวิตราวกับเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่ไม่ทำตัวให้คนรู้จักและไม่เคยหยุดเพื่อที่จะพิจารณาตัวเอง หมายความว่า เป็นความทุกข์ที่เราไม่รู้ตัว และไม่รู้ว่ามีความทุกข์แบบไหน ผู้แปลเลือกแปลโดยเก็บภาพพจน์ไว้เพื่อรักษาลีลาให้เท่าเทียมกับต้นฉบับ

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

Il y avait quelque chose en lui, peut-être même une vague séduction, qui lui demandait avec insistance de disparaître de la station Saint-Michel, où la rame venait de s'arrêter, et puis de disparaître aussi des rues, et de son immeuble où il avait trois mois de loyer à payer. (p.50)

บทแปล

มีบางอย่างในตัวเขาซึ่งอาจเป็นความรู้สึกอยากให้คนอื่นพอใจที่รักเราให้เขาหายตัวไปจากสถานีรถไฟแซงต์-มิเชลซึ่งขบวนรถไฟเพิ่งจะจอด และรักเราให้เขาหายตัวไปจากท้องถนนและจากตัวตึกที่เขาไม่ได้จ่ายค่าเช่ามาสามเดือนแล้ว (หน้า 51)

ประโยคนี้นี้ ผู้เขียนให้ความรู้สึกภายในที่เกิดขึ้นเป็นผู้ดึงดูดร้องขอให้ชายอ้วนหายตัวไป ในการแปลเราสามารถถ่ายทอดภาพพจน์โดยให้ความรู้สึกของเขา “รักเรา” ตัวเขาเองได้

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

Il y avait quelque chose de poignant dans ce silence qui vivait à côté de lui. Exprimait-il seulement, mais avec une impressionnante, une presque brutale ingénuité, que les âmes sont des univers inéluctablement parallèles, ou les embrassements, les fusions les plus intimes ne révèlent que le désir à jamais inassouvi d'une vraie rencontre? (p.114)

บทแปล

มีความรู้สึกบางอย่างที่เจ็บแปลบในความเงียบที่ใช้ชีวิตอยู่ข้างๆ เขา ความเงียบที่แสดงออกมาแทบจะทันควันและแสนจะไร้เดียงสานี้ชี้ให้เห็นเพียงว่าจิตใจแต่ละดวงเป็นโลกที่โคจรขนานกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต่อให้มาใกล้ชิดแนบแน่นหรือมีปฏิสัมพันธ์ลึกซึ้งต่อกันแค่ไหนก็แสดงให้เห็นแต่เพียงความปรารถนาที่จะได้พบคู่แท้ซึ่งไม่มีวันสมหวังใช่หรือไม่ (หน้า 115)

ประโยคนี้น่าสนใจยาว โครงสร้างซับซ้อน และมีคำคุณศัพท์ที่ใช้ขยายหลายตัว ผู้แต่งได้ให้ความเงียบที่เกิดขึ้นหลังจากที่ปอมกับเอมเมอรร่วมรักกันกลายเป็นสิ่งมีชีวิตที่เสียดวงและแสดงอาการออกมาอย่างใสซื่อทันทีทันใด

4.4 การแฝงนัย (ironie)

เป็นภาพพจน์ชนิดหนึ่ง ซึ่งความคิดที่เจตนาจะสื่อสารนั้นแตกต่างหรือตรงกันข้ามกับความหมายตามตัวอักษรของคำที่ใช้ หรือเป็นการขัดระหว่างความเป็นจริงกับสิ่งที่ปรากฏให้เห็น การแฝงนัยนี้จะมีน้ำเสียงของการประชดประชันแฝงไว้เสมอ เช่น

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

(...) faisaient concevoir à Pomme une très grande considération pour la qualité de « Monsieur ». Elle ne la voyait pas, cette qualité, sur les mâles du village. (p.12)

บทแปล

(...) ปอมจึงรู้สึกให้ความเคารพอย่างมากต่อคุณลักษณะของ “คุณผู้ชาย” แต่เธอไม่เคยเห็นคุณลักษณะเหล่านี้จากพวกเพศผู้ในเมืองเลย (หน้า 13)

ในที่นี้ ผู้แต่งเรียกพวกผู้ชายในเมืองว่า “คุณผู้ชาย” ซึ่งเป็นคำยกย่องให้เกียรติและเรียกพวกผู้ชายในหมู่บ้านว่า “เพศผู้” ซึ่งเป็นคำดูถูกและให้ความรู้สึกตรงข้ามกับคำว่าคุณผู้ชายโดยสิ้นเชิง แต่ต่อมาผู้แต่งได้บรรยายว่าพวก “คุณผู้ชาย” สามารถนอกรใจภรรยาโดยใช้เงินซื้อความสุขทางเพศ ซึ่ง ผู้อ่านก็จะเข้าใจนัยยะที่ผู้แต่งต้องการสื่อว่า แท้จริงแล้วพวกคุณผู้ชายก็ไม่ได้สูงส่งไปกว่าพวก “เพศผู้” จะต่างก็เพียงแค่เป็นคนมีเงินเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

Pomme avait froid. Marylène était d'humeur ironique et parlait des pull-overs qu'elle avait lasses à Paris. On décida de continuer la promenade « en ville ».” (p.60)

บทแปล

ปอมรู้สึกหนาวขึ้นมา ส่วนมารีแลนก็ยังมีการมณั้ประตประชันและพูดถึงเสื้อสเวตเตอร์ที่ทิ้งเอาไว้ที่ปารีส แล้วทั้งคู่ก็ตัดสินใจไปเดินเที่ยวกันต่อ “ในเมือง” (หน้า 61)

ข้างต้นนี้เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการแฝงนัยด้วยถ้อยคำ เห็นได้ว่าคำที่ขีดเส้นใต้ขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริง ในบริบทนี้เล่าถึงตอนที่ปอมกับมารีแลนไปเที่ยวพักผ่อนที่เมืองการ์บูร์กซึ่งเป็นเมืองเล็กๆ แม้แต่ในตัวเมืองก็มีสภาพเหมือนเป็นแค่ “หมู่บ้าน” เท่านั้น เดินเพียงไม่นานก็สำรวจได้หมด อีกทั้งร้านค้าก็ไม่ทันสมัย เพราะฉะนั้นผู้เขียนจึงใส่เครื่องหมายอัฒประกาศ “...” ไว้เพื่อให้ผู้อ่านรู้ว่า “ในเมือง” ณ ที่นี้ ไม่น่าจะเรียกว่าเมืองเพราะเป็นเพียงแค่หมู่บ้านมากกว่า

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

La Dentellière, elle, comprenait tout. Il ne pouvait pas y avoir de malentendu avec elle : j'en avais fait l'expérience. (p.156)

บทแปล

หญิงที่ถูกใจเธอเข้าใจไปเสียทุกอย่าง ไม่มีอะไรที่จะมาทำให้เธอเข้าใจผิด
ไปได้หรอก ผมเห็นตัวอย่างมาแล้ว (หน้า 157)

ประโยคนี้นี้ผู้เล่ามีน้ำเสียงเสียดสีปอมอยู่นิดๆ โดยต้องการจะบอกว่าเธอไม่ได้เข้าใจอะไรเลย แต่กลับพูดตรงกันข้ามว่าเธอช่างเข้าใจไปหมดทุกอย่าง ซึ่งย่อหน้าต่อมาจะเห็นได้ว่าผู้เล่ายกตัวอย่างที่แท้จริงแล้ว ปอมไม่เคยเข้าใจนัยยะแอบแฝงหรือซ่อนเร้นใดๆ เลย

4.5 ปฏิพจน์ (questions rhétoriques)

คือการใช้คำถามที่ผู้พูดรู้คำตอบอยู่แล้ว จึงไม่ต้องการคำตอบ แต่มีเจตนาเพื่อเรียกร้องความสนใจ โดยอาจใช้คำถามบอกเล่าหรือปฏิเสธ เช่น

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

Pomme n'avait-elle pas d'amoureux, ainsi qu'auraient dû les comporter ses
bientôt dix-huit ans, ou alors sa sensualité justement, qui la faisait reluire un peu sous
le regard? (p.26)

บทแปล

ปอมไม่เคยมีคู่รักอย่างที่เด็กอายุย่างเข้าสิบแปดปีจะมีบ้างเลยหรือ ทั้งที่
เสน่ห์เข้ายวนในตัวเธอก็ทำให้เธอดูเปล่งประกายอยู่บ้างเวลาที่มีคนมามอง (หน้า 27)

ประโยคนี้นี้ไม่ได้ต้องการคำตอบ หากแต่บอกเราว่าปอมไม่มีคู่รักเหมือนเด็กสาวคราวเดียวกัน โดยมีน้ำเสียงตำหนิเล็กน้อย

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ

L'imaginerait-on dans un pavillon à Saint-Maur? (p.32)

บทแปล

เราจะจินตนาการว่ามารีแลนอยู่ในบ้านเดี่ยวในเมืองแซงต์-โมรีได้อย่างนั้น

หรือ (หน้า 33)

ส่วนคำถามนี้ ผู้เล่าอยากที่จะเน้นแนมมารีแลนว่าเธอไม่มีวันที่จะอยู่บ้านเดี่ยวในย่านดีๆ อย่างนั้นได้หรอก

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ

(mais était-il seulement capable d'un « penchant »?). (p.123)

บทแปล

(แต่เขาเป็น “คนที่มีใจอยาก” ได้ด้วยหรือ) (หน้า 124)

ในวงเล็บเป็นคำถามที่ผู้เล่าตั้งข้อสังเกตไว้กับผู้อ่าน โดยมีนัยยะประจักษ์ว่าคนอย่างเอมเมอริจะมีใจอยากได้อย่างไร ก็ในเมื่อเขาคอยบังคับตัวเองให้คอยตัดสินคุณค่าอยู่ตลอดเวลา

จากตัวอย่างข้างต้นทั้งหมดนี้ เป็นที่สังเกตว่าผู้เล่าไม่ได้ตั้งคำถามให้ผู้อ่านตอบ แต่มีจุดประสงค์เพื่อบอกเล่าให้ผู้อ่านติดตาม และบ่อยครั้งมักแฝงน้ำเสียงเย้ยหยัน ผู้แปลได้รักษารูปประโยคคำถามไว้เพื่อให้ได้วรรณรสเช่นเดียวกับต้นฉบับ

สรุปได้ว่า งานเขียนเล่มนี้มีลีลาการเขียนที่ค่อนข้างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งบางครั้งได้สร้างปัญหาทั้งในด้านความเข้าใจและถ่ายทอด ผู้แปลจึงต้องอาศัยการอ่านละเอียด ดูบริบทให้ถี่ถ้วน ปรึกษากับเจ้าของภาษา และพยายามถ่ายทอดออกมาอย่างถูกต้องครบความและเป็นภาษาไทยที่ราบรื่นสละสลวย